

Toezicht Vooruitblik

2017

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEEM

Inhoud

	Voorwoord	4
	Over deze brochure	5
1	Risico's en uitdagingen in de Nederlandse financiële sector	6
2	Sectoroverstijgend	11
3	Banken	18
4	Verzekeraars	23
5	Pensioenfondsen	27
6	Trustkantoren	32
7	Beleggingsondernemingen en beheerders van beleggingsinstellingen	33
8	Betaal- en elektronischgeldinstellingen	36
9	Geldtransactiekantoren	38
10	BES-toezicht	39
	 Bijlage 1: Toezicht DNB: missie, ambities en kernwaarden	 41
	Bijlage 2: Key Performance Indicators 2017	42
	Bijlage 3: Tijdsplanning toezichtonderzoeken 2017	44

Voorwoord

4

In deze Toezicht Vooruitblik lezen financiële instellingen wat zij in 2017 van De Nederlandsche Bank (DNB) kunnen verwachten. En wat wij van deze instellingen verwachten vanuit onze taak als toezichthouder op de financiële soliditeit en integriteit van de Nederlandse financiële sector. Daarnaast informeren wij met deze brochure ook het bredere publiek over datgene wat in het toezicht komend jaar onze bijzondere aandacht heeft.

DNB wil een toezichthouder zijn die niet alleen zendt, maar ook luistert. We hechten aan een open dialoog met onze stakeholders en stellen ons toetsbaar op. In die geest is een concept van de Toezicht Vooruitblik op 23 september 2016 besproken met vertegenwoordigers uit de verschillende financiële sectoren. De toen gedane suggesties zijn waar mogelijk verwerkt in deze finale versie. Daarnaast wordt momenteel een aantal externe evaluaties uitgevoerd, waarvan we de bevindingen komend jaar zullen benutten om ons toezicht verder te versterken.

Toezicht houden doen we niet alleen. DNB voert als partner binnen het Single Supervisory Mechanism (SSM) het prudentiële toezicht op banken uit, onder de eindverantwoordelijkheid van de Europese Centrale Bank (ECB). Ook werkt DNB nauw samen met andere toezichthouders in Nederland, waaronder de Autoriteit Financiële Markten (AFM) en de partners binnen het Financieel Expertise Centrum (FEC).

Financiële instellingen zijn zelf verantwoordelijk voor het beheersen van risico's en het naleven van de toezichtnormen. Maar er zijn soms meerdere wegen die naar Rome leiden en instellingen kunnen hier van elkaar leren. Dat wil DNB graag faciliteren, onder meer door bevindingen te delen en de sector sturing te geven in de vorm van good practices. Indien nodig treedt DNB handhavend op. Op deze wijze geven we invulling aan onze toezichtmissie: solide en integere financiële instellingen die hun verplichtingen en toezeggingen nakomen.

Jan Sijbrand
Voorzitter Toezicht

Frank Elderson
Directeur Toezicht

Over deze brochure

In deze brochure leest u wat de uitwerking van de toezichtagenda van DNB in 2017 voor de verschillende financiële sectoren betekent. Hoofdstuk 1 beschrijft de voornaamste risico's en uitdagingen die DNB ziet voor de Nederlandse financiële sector. Over een aantal risico's - waaronder de invloed van de lage rente op de inkomsten van banken en de uittreding van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie - heeft u al in meer detail kunnen lezen in het Overzicht Financiële Stabiliteit (OFS, najaar 2016).

De risico's en uitdagingen vormen het vertrekpunt voor de toezichtagenda en staan daarmee het komend jaar centraal in het doorlopend toezicht van DNB. Aanvullend kiezen we in een aantal gevallen voor een meer projectmatige aanpak. De prioriteiten en onderzoeken met een sector-overstijgend karakter worden toegelicht in hoofdstuk 2. De hoofdstukken 3 tot en met 10 beschrijven de uitwerking van de toezichtagenda voor de verschillende financiële sectoren.

DNB streeft ernaar vroegtijdig te communiceren over de tijdsplanning van toezichtonderzoeken.

In aanvulling op een globale tijdsplanning in bijlage 2, informeert DNB financiële instellingen op individuele basis over de onderzoeken waarvoor zij geselecteerd worden. Daarnaast informeert DNB de sector met regelmaat over de voortgang van onderzoeken, onder andere via de nieuwsbrieven.

Om de resultaten van het toezicht inzichtelijk te maken bevat bijlage 3 de prestatie indicatoren en streefwaarden (Key Performance Indicators - KPI's) voor 2017. De KPI's zijn niet in steen gebeiteld en worden regelmatig geëvalueerd. Zo nodig worden de KPI's aangepast aan nieuwe omstandigheden of op basis van voortschrijdende inzichten. Voor de financiële onderbouwing van het toezichtprogramma verwijzen wij u graag naar de ZBO-begroting Toezicht 2017.

1 Risico's en uitdagingen in de Nederlandse financiële sector

6

Bijna tien jaar na het uitbreken van de financiële crisis hebben regelgeving en toezicht een grondige renovatie ondergaan. Dat heeft echter niet alle zorgen over de staat van de financiële sector weggenomen.

Onderstaande risico's en uitdagingen voor de Nederlandse financiële sector vormen het vertrekpunt voor onze toezichtagenda in 2017. Voor het financieel toezicht blijft daarnaast gelden dat de werkzaamheden van DNB altijd mede

		
Lage rente Met de aanhoudend lage rente hebben we onbekend terrein betreden. De lage rente heeft directe impact op de financiële positie van pensioenfondsen en verzekeraars en heeft daarnaast – deels nog ongewisse – gevolgen op lange termijn voor bedrijfsmodellen en risicoprofielen in vrijwel de gehele financiële sector.	Technologische innovatie Technologische innovatie leidt enerzijds tot betere en modernere financiële dienstverlening aan consumenten en bedrijven en biedt kansen voor nieuwe toetreders. Anderzijds kan technologische innovatie de bedrijfsmodellen van gevestigde partijen onder druk zetten en verschuivingen in de bestaande marktordering met zich meebrengen. Ook kan technologische innovatie leiden tot operationele risico's, bijvoorbeeld op het gebied van cybersecurity of bij uitbesteding van onderdelen van de waardeketen.	Verandervermogen De toenemende druk op bedrijfsmodellen vraagt om verandervermogen en sterke strategische besluitvorming bij financiële instellingen. Een onderneming die hier onvoldoende over beschikt ziet op termijn zijn verdienpotentieel en uiteindelijk zijn financiële soliditeit uitgehold. Een bijzonder aandachtspunt hierbij is de organisatie en aansturing van technologische innovatie. Dit wordt immers gezien als één van de belangrijkste krachten die de financiële sector de komende jaren zal beïnvloeden.

bepaald worden door de actualiteit. Een strategische en risicogebaseerde koers is belangrijk, maar een goede toezichthouder is altijd alert op nieuwe ontwikkelingen.

 Complexiteit wet- en regelgeving De aanscherping van toezichteisen de afgelopen jaren betrof dringend noodzakelijke renovatie van regelgeving die was achtergebleven bij de ontwikkelingen in de sector. Tegelijkertijd zijn de fijnmazigheid en complexiteit van regelgeving sterk toegenomen. De interactie tussen regels kan onbedoelde gevolgen hebben en nieuw risicovol gedrag stimuleren. Ook kunnen regels onderling conflicteren, of kan de op handen zijnde uitwerking ervan leiden tot onzekerheid bij financiële instellingen.	 Terrorisme-financiering, witwassen en sancties De beheersing van integriteitsrisico's in de financiële sector verdient aanhoudende aandacht. Om te voorkomen dat Nederlandse financiële instellingen (onbedoeld) een faciliterende rol spelen bij onder meer witwassen, terrorismefinanciering of overtredingen van de sanctieregelgeving, maar ook om het vertrouwen in de sector niet te schaden. Hoewel het belang van integriteit voor een gezonde financiële sector breed onderkend wordt, is de beheersing van deze risico's op dit moment sectorbreed nog van onvoldoende niveau.	 Klimaatrisico's Klimaatverandering vormt een belangrijk lange-termijnsrisico voor de financiële sector. De fysieke risico's verbonden aan klimaatverandering raken onder meer schadeverzekeraars en hun verplichtingen, maar bieden tegelijkertijd ook kansen voor nieuwe bedrijfsmodellen en producten. Daarnaast kunnen transitierisico's ontstaan wanneer het klimaatbeleid leidt tot afwaardering op financiële markten en zo indirect de kapitaalpositie van instellingen beïnvloedt. Ook kan hierdoor het kredietrisico op financiering van CO₂-intensieve sectoren toenemen.	 Financieel-economische en politieke risico's Politieke onzekerheid vormt een risico voor de wereldeconomie en daarmee voor de financiële sector. Te denken valt aan de implicaties van Brexit, de Amerikaanse presidentsverkiezingen, alsmede komende verkiezingen en referenda in belangrijke lidstaten van de Europese Unie. Wanneer politieke onzekerheid toeneemt, worden investeringen en economische hervormingen mogelijk uitgesteld, met gevolgen voor de economische groei. Dit kan het voor financiële instellingen moeilijker maken de bestaande uitdagingen aan te pakken.
---	---	---	---

8 Toezichtagenda 2017: onderzoeken, risico's en uitdagingen

Sectoroverstijgend	Banken
Complexiteit financiële systeem: ■ Complexiteit van wet- en regelgeving ■ Kredietmarkten in beweging 	Lage rente: invloed op winstgevendheid en bedrijfsmodellen
Technologische innovatie 	Herbeoordeling interne modellen
Uitbestedingsrisico's 	Niet-presterende leningen
Cybercrime 	Kredietrisico: ■ Midden- en kleinbedrijf ■ Commercieel vastgoed ■ Grondstoffen en handelsfinanciering
Klimaatrisico's 	
Verandervermogen en strategische besluitvorming 	Impact technologische innovatie: strategie en toekomst-bestendigheid van verdienmodellen
Systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA) 	Stresstest schadeverzekeraars
Agressieve belastingplanning en klantanonimiteit	Product Approval and Review Process (PARP)
Terrorismedfinansiering en sancties 	Invulling interne risicomanagementfunctie

Pensioenfondsen	
Duidelijke verwachtingen: correcte en heldere informatievoorziening	
Verandervermogen, beheersing strategische risico's en effectiviteit van bestuursmodellen	
Houdbare bedrijfsmodellen en beheerste consolidatie	
Robuuste pensioenadministraties	

Betaal- en elektronischgeldinstellingen	
Herstel- en exitplannen	

Beleggingsondernemingen en-instellingen	
Liquiditeitsrisico open-eind beleggingsfondsen	

	Lage rente
	Technologische innovatie
	Verandervermogen
	Complexiteit wet- en regelgeving
	Terrorismefinanciering, witwassen en sancties
	Klimaatrisico's
	Financieel-economische en politieke risico's

2 Sectoroverstijgend

Een aantal risico's en uitdagingen voor de Nederlandse financiële sector speelt in meer dan één deelsector. Daarom kiezen we in een aantal gevallen voor sectoroverstijgend onderzoek. Hierbij valt te denken aan de toegenomen complexiteit van wet- en regelgeving, de opmars van technologische innovatie, klimaatrisico's en verandervermogen en strategische besluitvorming. Daarnaast vindt u in dit hoofdstuk de prioriteiten en geplande onderzoeken in het kader van het integriteitstoezicht, die eveneens een sectoroverstijgend karakter hebben.

Complexiteit van wet- en regelgeving

In de afgelopen jaren is de toezichtwetgeving voor de financiële sector ingrijpend vernieuwd. Hiermee is een noodzakelijke basis gelegd voor het vergroten van de soliditeit van financiële instellingen. Tegelijkertijd zijn de hoeveelheid, fijnmazigheid en complexiteit van wet- en regelgeving sterk toegenomen. De interactie tussen regels kan onbedoelde gevolgen hebben en nieuw risicovol gedrag stimuleren. Ook kunnen regels onderling strijdig zijn of kan de op handen zijnde uitwerking ervan leiden tot onzekerheid bij financiële instellingen. Voor innovatieve en kleine instellingen in het bijzonder kan de toename van regelgeving het nalevingsrisico vergroten en de levensvatbaarheid bedreigen. Er lijkt daarom meer behoefte aan proportionaliteit binnen de geldende regelgeving, zonder dat dit leidt tot versoepeling van de eisen. DNB brengt in 2017 een aantal onbedoelde effecten van wet- en regelgeving in kaart en brengt deze waar nodig nationaal en internationaal onder de aandacht. In onze jaarlijkse wetgevingsbrief besteden we waar mogelijk ook aandacht aan vereenvoudiging van toezichtwetgeving.

Kredietmarkten in beweging

Verschuiving van financiële activiteiten tussen (verschillend gereguleerde) sectoren is in bepaalde deelmarkten volop gaande. Voorbeelden hiervan zijn de hypotheek- en de bedrijfsleningenmarkten. In 2016 heeft DNB deze verschuivingen in kaart gebracht en daarbij gekeken naar zowel kansen als risico's. Het rapport met daarin de belangrijkste bevindingen en aanbevelingen publiceert DNB

gelijktijdig met deze Toezicht Vooruitblik. Op basis daarvan ondernemen we in 2017 vervolgacties om nieuwe risico's vroegtijdig te adresseren.

Technologische innovatie

Financiële technologie (fintech) heeft in toenemende mate invloed op betaalinstanties, banken, verzekeraars en vermogensbeheerders. We zien innovaties in onder andere producten, dienstverlening, infrastructuur en de inrichting van de back- en frontoffice van deze instanties. Nieuwe spelers doen hun intrede, zowel als concurrent van, of dienstverlener voor gevestigde partijen. Daarmee worden ook een aantal voorbeelden van wet- en regelgeving zichtbaar, die wenselijke innovaties onnodig in de weg kunnen staan. Anderzijds adresseert de huidige wet- en regelgeving niet altijd voldoende de risico's die samenhangen met de opkomst van fintech. In 2017 brengt DNB een aantal knelpunten in kaart en formuleert waar nodig beleidsaanbevelingen. Ten aanzien van de innovatie blockchain onderzoekt DNB de onderliggende technologie, de marktontwikkelingen en de mogelijke gevolgen die deze innovatie heeft voor de taken van DNB als centrale bank en toezichthouder.

Komend jaar wil DNB de dialoog met marktpartijen voortzetten, gericht op het creëren van mogelijkheden voor toetreding van nieuwe innovatieve financiële diensten en activiteiten. DNB heeft in samenwerking met de AFM de InnovationHub opgericht en een discussiedocument gepubliceerd. De InnovationHub

biedt zowel nieuwe als vergunninghoudende marktpartijen de mogelijkheid vragen te stellen over wet- en regelgeving. DNB wil hiermee fintech ontwikkelingen in de sector accommoderen. Ook zijn DNB en de AFM voornemens om marktpartijen de mogelijkheid te bieden om in een gecontroleerde omgeving met toezicht op maat innovatieve financiële producten of diensten aan te bieden of innovatieve bedrijfsmodellen te exploiteren, als deze vanwege hun vernieuwende aard niet goed passen in het bestaande toezichtkader.

DNB zet komend jaar verdere stappen richting een efficiënt, transparant en klantvriendelijk vergunningverleningsproces, onder andere door de lancering van een digitale omgeving. Daarmee wordt tegemoet gekomen aan een belangrijke aanbeveling uit het rapport van het Adviescollege Toetsing Regeldruk (Actal) over de regeldruk op de markt voor kredietverstrekking.

Uitbesteding bedrijfsprocessen en functies

De toenemende druk op de winstgevendheid van financiële instanties voedt de trend van uitbesteding van bedrijfsprocessen en -functies. Ook de opkomst van nieuwe technologie speelt hierin een rol. Bij uitbesteding is het realiseren van een adequate risicobeheersing gecompliceerd, omdat een aanzienlijk deel van de processen zich buiten de directe waarneming en invloedssfeer van de instanties bevindt. Indien activiteiten bij een beperkt aantal dienstverleners worden uitbesteed,

kunnen bovendien concentratierisico's ontstaan. Tevens zien we dat instellingen die onderdeel zijn van een groepsmaatschappij belangrijke activiteiten veelal binnen de groep uitbesteden.

Tegen deze achtergrond onderzoekt DNB in de eerste helft van 2017 de beheersing van uitbestedingsrisico's. Hierbij richten we ons hoofdzakelijk op kleine en middelgrote banken, betaalinstanties en beleggingsondernemingen en beheerders van beleggingsinstellingen. In de eerste fase van het onderzoek wil DNB inzicht krijgen in de mate van uitbesteding en de belangrijkste beheersingsaspecten bij individuele instellingen. Daarnaast moet het onderzoek inzicht geven in de concentratierisico's voor deze sectoren als geheel. Afhankelijk van de bevindingen van de eerste fase van het onderzoek, zal DNB later in het jaar nader onderzoek verrichten.

Cybercrime

Ook in 2017 blijft het risico van cybercrime een actueel thema voor financiële instellingen. DNB volgt al meerdere jaren het niveau van beheersing hiervan bij financiële instellingen via informatiebeveiligingsonderzoeken, eigen onderzoek en als onderdeel van het SSM. Daarnaast introduceert DNB in 2017 een raamwerk waarmee via ethisch hacken een daadwerkelijke cyberaanval van begin tot eind kan worden gesimuleerd. Tevens pakt DNB deelonderwerpen op die actueel of belangrijk zijn via deep dives en specifieke onderzoeken. Hierbij valt te denken aan bedreigingen voor de continuïteit via ransomware,

maar ook de vraag wat de impact is van quantum computing op de bestaande encryptie-inrichting en wat financiële instellingen nu al kunnen en moeten doen om gereed te zijn wanneer de eerste quantum computers beschikbaar zijn.

Klimaatrisico's

DNB wil graag verder kennis opbouwen over de mogelijke impact van klimaatverandering op de Nederlandse financiële sector en de implicaties voor toezicht. Daarom starten we een vervolgonderzoek op het in 2016 verschenen rapport *Tijd voor transitie*, waarin DNB een eerste verkenning heeft gedaan van de overgang naar een klimaatneutrale economie. Hierin willen we onder andere de verschillende risicomanagementmethodes, waaronder mogelijk ook stresstesten, voor klimaatrisico in kaart brengen en waar opportuun toepassen. Ook gaan we de mogelijke gevolgen van klimaatrisico's voor de verplichtingen van verzekeraars nader onderzoeken. Waar nodig zullen analyses worden aangevuld met een data-onderzoek, mogelijk in de vorm van een uitvraag bij financiële instellingen. Samenwerking over dit onderwerp zal worden gezocht met onze collega's in binnen- en buitenland. Daarnaast heeft DNB in haar contacten met de onder toezicht staande instellingen aandacht voor duurzaamheid.

Verandervermogen

De financiële sector is voortdurend in beweging. Instellingen moeten zich hieraan aanpassen en liefst anticiperen op nieuwe ontwikkelingen. Slaagt de organisatie daar niet in, dan zal dat gevolgen hebben voor het toekomstig verdienpotentieel en

daarmee de financiële soliditeit van de instelling. Een gebrek aan verandervermogen kan veroorzaakt worden door gebreken in de organisatie van veranderprocessen of door gedrag van betrokkenen. Een bijzonder aandachtspunt is de organisatie en aansturing van technologische innovatie. Technologische innovatie wordt immers gezien als één van de belangrijkste krachten die de financiële sector in de komende jaren zal beïnvloeden.

DNB doet komend jaar bij een aantal instellingen onderzoek naar het verandervermogen op basis van een methodiek die DNB samen met de AFM heeft ontworpen. De kwaliteit van de veranderstrategie en de daarvoor ingezette interventies zijn daarbij onderwerp van onderzoek. Ook wordt gekeken in hoeverre de top van de instelling zich als zichtbaar eigenaar van het veranderproces opstelt. DNB wil met dit onderzoek bereiken dat instellingen organisatorische en cultuurveranderingen tijdig en succesvol doorvoeren.

Kwaliteit strategische besluitvorming

Strategische keuzes bepalen in hoge mate de prestaties en de financiële soliditeit van een financiële instelling op de lange termijn. Omdat de kans op een goede strategische keuze toeneemt naarmate het proces dat daar naartoe leidt beter is georganiseerd, is het belangrijk dat toezicht aandacht besteedt aan de kwaliteit van strategische besluitvormingsprocessen. Dat geldt vooral voor de verzekerings- en pensioensector, waar grote strategische uitdagingen liggen.

DNB doet, als voortzetting van het onderzoek uit 2016, komend jaar bij een selectie van verzekeraars en pensioenfondsen onderzoek naar de kwaliteit van strategische besluitvorming. Hierbij zullen we kijken naar de structuur van het gevolgde proces, de kwaliteit van de daarin gebruikte informatie, de instrumenten die worden ingezet voor scenario-analyse en de interactie tussen leden van de raad van bestuur en de raad van commissarissen, alsook andere onderdelen van de organisatie. Op basis van de bevindingen identificeren we good practices en waar mogelijk vergelijken we de uitkomsten van individuele instellingen onderling. Op sectorniveau zullen we via een publicatie en een seminar handvatten bieden aan de sector om gedegen strategische besluitvorming te organiseren.

Toetsingen

DNB bestendigt de verdere professionalisering van het proces rond toetsingen van bestuurders en commissarissen van financiële instellingen. De aanbevelingen die de externe evaluatiecommissie toetsingsproces DNB en AFM (Commissie-Ottow) binnenkort uitbrengt vormen daarbij een belangrijk richtpunt. Op Europees niveau ondersteunt DNB actief de vormgeving van het SSM-beleid ten aanzien van gedrag, cultuur en governance, zoals ook toetsingen. Belangrijke elementen uit de Nederlandse toezichtpraktijk zijn hierin terug te vinden, zoals de gespreksmethodieken en het wegen van opleiding en ervaring binnen het collectief.

Systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA)

Financiële instellingen dienen wettelijk te beschikken over een integere bedrijfsvoering, inclusief een adequate SIRA en bijbehorend beheersingsbeleid. Op basis van gemelde incidenten en publicitaire aandacht uit het verleden is bovendien gebleken dat integriteitsproblemen leiden tot financiële en reputationele schade voor de betrokken instelling en de sector en bijdragen aan ondermijning van het maatschappelijk vertrouwen in het financiële stelsel.

DNB heeft in 2015 en 2016 onderzoek gedaan naar de kwaliteit van de SIRA van financiële instellingen. Dit heeft geleid tot een significante verbetering in de opzet van de SIRA's, maar er blijven echter te veel instellingen met tekortkomingen op dit gebied. In de tweede helft van 2016 is een begin gemaakt met het beoordelen van de inhoudelijke kwaliteit van SIRA's en de vertaling naar de praktijk. In 2017 willen we hier een breder vervolg aan geven, waarbij diepgaand wordt onderzocht in hoeverre de SIRA daadwerkelijk leidt tot een juiste risicoafweging en een passend beheersingsbeleid. In het bijzonder richten we onze aandacht op de analyse door financiële instellingen van: (1) het Product Approval and Review Process (PARP), (2) initiatieven op het gebied van fintech, (3) corruptie en belangenverstrengeling bij beleggingen door pensioenfondsen en verzekeraars en (4) het faciliteren van een integriteitscultuur, met name van belang bij instellingen waar grote personele veranderingen aan de orde zijn.

Agressieve belastingplanning en klantanonimiteit

DNB zet in 2017 het onderzoek voort naar de betrokkenheid van financiële instellingen bij het faciliteren van financiële constructies die de zichtbaarheid van personen en bedrijven voor overheidsinstanties (zoals de belastingdienst) belemmeren. De Panama-papers hebben blootgelegd dat onder meer banken en trustkantoren betrokken zijn bij dergelijke constructies. Hierdoor wordt het vertrouwen in instellingen en de sector als geheel aangetast. Ook lopen instellingen een financieel risico in de vorm van boetes, naheffingen of overige (strafrechtelijke) kosten.

Startpunt van het onderzoek is de informatie die DNB heeft uitgevraagd bij banken, trustkantoren, verzekeraars en pensioenfondsen naar aanleiding van de Panama-papers. Bij een steekproef van instellingen wordt onderzoek gedaan naar betrokkenheid bij financiële constructies en de naleving van wettelijke vereisten omtrent onder andere cliëntenonderzoek. Het beoogde effect is dat financiële instellingen geen activiteiten meer initiëren (en bestaande afbouwen) die op het gebied van agressieve belastingplanning overduidelijk kunnen leiden tot verlies van vertrouwen. Daar waar geconstateerd wordt dat instellingen dergelijke activiteiten wel uitvoeren, wil DNB bereiken dat instellingen een juiste risicoafweging maken, hun beheersing op orde brengen en hun activiteiten en cliëntenportefeuille waar nodig herzien.

Instellingen dienen tevens oog te hebben voor de afnemende tolerantie binnen de maatschappij en politiek voor medewerking aan dergelijke constructies. DNB gaat mede om deze redenen onderzoek doen naar de wijze waarop financiële instellingen zelf invulling geven aan het wettelijke begrip 'maatschappelijke betamelijkheid'.

Terrorismefinanciering en sancties

Recente terroristische aanslagen en de toepassing van sanctieregelgeving maken dat er een grote verantwoordelijkheid rust op financiële instellingen om het risico op betrokkenheid bij terrorismefinanciering of overtreding van de Sanctiewet goed te beheersen. Bij eerder onderzoek zijn door DNB tekortkomingen in de beheersing van deze risico's geconstateerd. DNB gaat daarom in 2017 toetsen in hoeverre de sector de noodzakelijke verbeteringen heeft doorgevoerd.

Voor wat betreft het onderzoek naar het risico op terrorismefinanciering wordt het onderzoek naar transactiemonitoring uit 2016 gecontinueerd. Waar mogelijk maken we gebruik van eigen analyses van de data uit het transactiemonitoringsysteem van financiële instellingen. Het Sanctiewetonderzoek wordt ter plaatse uitgevoerd bij een sector-overstijgende selectie van instellingen.

Het effect dat DNB wil bereiken is dat financiële instellingen door naleving van de wettelijke eisen en een proactieve houding een belangrijke bijdrage leveren aan het bestrijden van terrorismefinanciering. Daarnaast verwacht DNB dat financiële instellingen zorgdragen voor vermijding van overtredingen van de sanctieregelgeving. Daar waar mogelijk zal DNB de samenwerking zoeken met de partners in het Financieel Expertise Centrum¹.

¹ Een zevental partners maakt deel uit van het FEC: AFM, Belastingdienst, DNB, Financial Intelligence Unit - Nederland (FIU), Fiscale Opsporingsdienst (FIOD), Openbaar Ministerie (OM) en Politie.

3 Banken

18

In het bankentoezicht staan de lage rente en de aanscherping van regelgeving centraal. Beide ontwikkelingen zetten het bedrijfsmodel van Europese banken onder druk. Bij de Nederlandse banken zien we dat tot nu toe nog niet duidelijk terug in de winstontwikkeling: deze blijft vooralsnog goed op peil en gaat daarmee enigszins in tegen de Europese trend. De vraag is echter hoe houdbaar de winstgevendheid van de Nederlandse banken is in het licht van bovengenoemde ontwikkelingen.

Invloed van de lage rente op de inkomsten van banken

De netto rente-inkomsten van banken zijn de afgelopen jaren redelijk stabiel gebleven. Dit komt voor een belangrijk deel doordat banken de afgelopen jaren hypothecaire kredieten hebben afgesloten tegen relatief hoge rentes. Uit on-site onderzoeken van DNB komt echter het beeld naar voren dat de marges op hypotheeklen onder druk staan. Dit geldt ook voor de rentemarges op spaargelden. Naarmate de nulgrens voor spaargelden dichterbij komt, remmen banken het doorgeven van rentedalingen af. Hierdoor krimpen de marges of worden ze mogelijk negatief. Als deze situatie blijft voortduren, kan dit de winstgevendheid van banken bedreigen, temeer omdat de lage marges voor langere tijd worden vastgezet.

In ons toezicht zal de lage rente voortdurend onderwerp van aandacht zijn, bijvoorbeeld als onderdeel van de reguliere toezichtgesprekken. We zijn alert op de vraag of individuele banken hun risicoprofiel opvoeren ten einde hun winsten op peil te houden. Indien banken hun bestaande risicoprofiel handhaven kan worden verwacht dat bij een lage rente het vereiste rendement op het eigen vermogen afneemt.² In 2017 gaat DNB verder met instellingsgerichte onderzoeken naar het renterisico en de invloed van de lage rente op de winstgevendheid en bedrijfsmodellen

2 Zie ook: DNB (2016), *The Return on Equity of Large Dutch Banks*, DNB Occasional Study. In deze studie wordt tevens aandacht besteed aan de effecten van strengere prudentiële regelgeving op de winstgevendheid van banken.

van banken. We sluiten daarbij aan bij de door het SSM geplande thematische evaluatie van winstgevendheid en bedrijfsmodellen en de daarbij horende onderzoeken. Door met regelmaat over onze bevindingen te communiceren willen we de bewustwording en beheersing van de impact van de lage rente door banken stimuleren.

Wet- en regelgeving in ontwikkeling

De toezichtwetgeving voor banken blijft in ontwikkeling. De herzieningen van het Bazels Comité worden afgerond, waarbij DNB zich ervoor inzet dat ongefundeerde verschillen in risicowegingen verkleind worden, maar het systeem

van risicoweging wel gebaseerd blijft op verschillen in het risicoprofiel van banken. Een verhoging van de kapitaaleisen is geen doel van deze herzieningen, maar kan voor individuele banken wel een gevolg zijn. De Europese Commissie rondt in 2017 de evaluatie van de Europese kapitaalrichtlijn en – verordening (CRD IV /CRR) af, wat zal leiden tot aanpassing van deze wetgeving. DNB ziet vanaf 2016 ook toe op de naleving van de European Markets Infrastructure Regulation (EMIR). De onderpandereisen die volgen uit EMIR zijn in 2017 van invloed op de kapitaaleisen en -behoeftes van Nederlandse banken. Ook treedt per 1 januari 2018 IFRS 9 in werking, wat vooral gevolgen heeft voor

Box 1 – Toezichtagenda Europees banktoezicht

De komst van het Single Supervisory Mechanism (SSM) heeft de totstandkoming, inhoud en uitvoering van het toezichtprogramma voor banken ingrijpend veranderd. Binnen het SSM is de ECB eindverantwoordelijk voor het prudentiële toezicht op alle banken binnen het eurogebied. Het toezicht op de significante banken voeren de ECB en DNB gezamenlijk uit. DNB voert onder supervisie van de ECB het toezicht op de minder significante banken uit.

Ook in de vaststelling van de toezichtonderzoeken heeft de ECB een belangrijke stem. Zo neemt zij het voortouw bij het identificeren van de prudentiële toprisico's voor de Europese bankensector, die een vertrekpunt vormen voor de selectie van toezichtonderzoeken. De toezichtprioriteiten die u in dit hoofdstuk leest worden dan ook nog afgestemd met onze partners in het SSM. De ECB presenteert medio december 2016 de toezichtprioriteiten van het SSM.

de voorzieningen van banken. In 2017 zal DNB de reeds ingezette impactstudie naar de financiële gevolgen van IFRS 9 voortzetten en verbreden naar de gehele bankensector.

Herbeoordeling interne modellen

De harmonisatie van het Europees banktoezicht zet verder door. Het SSM heeft het initiatief genomen om de interne modellen voor het bepalen van onder andere marktrisico, tegenpartijrisico en kredietrisico van de significante banken in Europa te onderzoeken. Het doel is om te komen tot harmonisatie van het toezicht op interne modellen en daarmee een bijdrage te leveren aan de geloofwaardigheid en geschiktheid van deze modellen. Het onderzoek zal twee jaar duren en vergt een aanzienlijke inzet van toezichtcapaciteit. De ECB heeft het voortouw in de communicatie over dit onderzoek, onder meer wordt gedacht aan het organiseren van sectorseminars.

Niet-presterende leningen

De afbouw van verhoogde niveaus van niet-presterende leningen (non performing loans - NPL's) is een belangrijk punt van aandacht in het SSM-toezicht. De verslechtering in de kredietkwaliteit van leningen aan bedrijven en huishoudens vormt in een aantal SSM-landen een bron van zorg. De inzet van het SSM is er op gericht dat banken met verhoogde niveaus van NPL's hun bestaande voorraad afbouwen op basis van een geharmoniseerde aanpak van het SSM. Ook als de NPL's alleen hoog zijn voor één van de deelportefeuilles van een bank, is deze SSM-aanpak van toepassing.

Supervisory Review and Evaluation Process (SREP)

Het Supervisory Review and Evaluation Process (SREP) vormt ook in 2017 de kern van de Europese toezichtmethodologie. Het SREP vormt enerzijds het slot van de doorlopende risicoanalyse, die wordt bekrachtigd door instellingspecifieke kapitaal- en liquiditeitseisen. Anderzijds vormt het SREP het startpunt voor de toezichtprioriteiten voor het komende jaar.

Beheersing kredietrisico

In 2017 onderzoekt DNB de beheersing van het kredietrisico in meerdere specifieke portefeuilles. Dat doen we als onderdeel van een meerjarige planning. In 2015 heeft DNB het bedrijfsmodel en de strategie van het hypotheekbedrijf van een aantal Nederlandse banken onderzocht. Komend jaar richten we ons in de eerste plaats op leningen aan het midden- en kleinbedrijf (MKB). Andere aandachtsgebieden zijn commercieel vastgoed en grondstoffen- en handelsfinanciering. Waar mogelijk maken we gebruik van reeds beschikbare informatie uit eerdere onderzoeken. Ook gaan we resultaten van individuele banken in Europees verband onderling vergelijken.

Kredietverlening MKB

DNB onderzoekt in 2017 de kwaliteit van leningen van Nederlandse banken aan het MKB op basis van een Asset Quality Review (AQR). De AQR moet inzicht geven in de kwaliteit van de leningen en de waardering van onderpand. Daarnaast moet

de AQR antwoord geven op de vraag of mogelijke verliezen voldoende gedekt worden door zowel voorzieningen als onderpand en of er geen verliezen worden vooruitgeschoven. We onderzoeken de bestaande portfolio's met MKB-leningen en maken een toekomstprojectie op basis van een scenario-analyse. Met dit onderzoek wil DNB onder andere bereiken dat onderpandwaarderingen in lijn zijn met de reële marktwaarde en dat banken zich bewust zijn van verborgen verliezen en waar nodig de voorzieningen en/of de waardering van het onderpand aanpassen.

Commercieel vastgoed

DNB zal in 2017 wederom aandacht besteden aan de mate waarin commercieel vastgoed de banken blootstelt aan risico's. Na een lange periode waarin commercieel vastgoed onder druk stond, lijkt de normalisatiefase nu plaats te maken voor een nieuwe periode van oververhitting, in ieder geval in sommige regio's. Ook de Nederlandse banken worden weer meer actief op deze markt. Het risico bestaat dat banken tegen een relatief hoge prijs risico's in de boeken nemen, waardoor bij een neergang mogelijk grote verliezen geleden worden. Bij dit onderzoek zullen we kijken op welke wijze door de banken opvolging is gegeven aan de aanbevelingen op basis van het eerdere onderzoek.

4 Verzekeraars

De verzekeringssector staat voor forse uitdagingen. Technologische innovatie, de lage rente en veranderend klantgedrag leiden tot structurele veranderingen in de verzekeringssector. Verzekeraars worden daardoor gedwongen om zichzelf opnieuw uit te vinden. In een eind 2016 te publiceren rapport geven we onze visie op wat deze ontwikkelingen betekenen voor de structuur van de sector en het toezicht.

De uitdagingen spelen overal in de sector. In de markt voor individuele levensverzekeringen staat de winstgevendheid onder druk van de lage rente en dalende omzet. Collectieve levensverzekeraars hebben naast de lage rente ook te maken met groeiende concurrentie van alternatieve aanbieders zoals de premiepensioeninstelling (PPI) en het algemeen pensioenfonds (APF). De markt voor schadeverzekeringen staat onder druk door toegenomen concurrentie van binnen- en buitenlandse spelers, klimaatrisico's en onzekerheid over de precieze gevolgen van technologische innovatie. Bij zorgverzekeraars slinkt de ruimte voor het aanspreken van financiële buffers om premiestijgingen te dempen.

DNB zal de weerbaarheid van de verzekeringssector nauwlettend blijven monitoren. Bij verzekeraars met langlopende verplichtingen zal DNB ook kijken naar het effect van een meer economische waardering, naast de op basis van Solvency II gerapporteerde solvabiliteitscijfers. Dit inzicht is nodig aangezien de rentetermijnstructuur zoals waarneembaar op de financiële markt en de rentetermijnstructuur onder Solvency II de laatste jaren steeds verder uit elkaar zijn gaan lopen.

DNB moet verzekeraars kunnen afwikkelen zonder grote negatieve gevolgen voor polishouders en voor de financiële stabiliteit. Hoewel het prudentieel toezicht gericht is op solide financiële instellingen die hun toezeggingen en verplichtingen kunnen nakomen, is dit geen garantie dat een instelling nooit in financiële problemen komt. Het is dan

belangrijk dat de belangen van polishouders zoveel mogelijk worden beschermd. Daarom is de wetgever van plan het kader voor herstel en afwikkeling van verzekeraars uit te breiden. Dit kader zal naar verwachting in 2018 in werking treden. Ook vindt DNB het van belang dat dit nationale initiatief in Europa navolging krijgt. DNB zal zich hiervoor ook in 2017 inzetten.

Over de concrete initiatieven ten aanzien van verandervermogen en versterking van strategische besluitvorming leest u meer in hoofdstuk 2. Daarnaast besteedt DNB in het toezicht op de verzekeringssector aan de volgende onderwerpen bijzondere aandacht.

Technologische innovatie

In 2016 heeft DNB een sectoroverstijgend onderzoek gedaan naar de invloed van technologische innovatie op de financiële sector. Daaruit bleek dat de verzekeringssector vooralsnog relatief beperkt gebruik maakt van technologische innovatie, maar dat tegelijkertijd de potentiële impact groot is. DNB geeft dit onderzoek in 2017 een sectorspecifiek vervolg. Het beoogde effect is om bij zowel de sector als DNB een helder beeld te creëren van de invloed van fintech op de strategie en toekomstbestendigheid van verdienmodellen in de verzekeringssector.

In de eerste plaats wil DNB meer inzicht krijgen in de mate waarin verzekeraars gebruik maken van financiële technologie in het ontwerp, de distributie en het beprijzen van verzekeringsproducten – en welke prudentiële risico's daarmee gepaard gaan. Ten tweede onderzoeken we in hoeverre verzekeraars gebruik maken van financiële technologie bij kostenbesparingsprogramma's. Dit doen we onder andere door verzekeraars te interviewen over hun fintechstrategie. Ten derde brengen we mogelijke gevolgen van technologische innovatie voor de structuur van de verzekeringssector in kaart. Tot slot identificeren we mogelijke prudentiële risico's en onderzoeken we op welke wijze technologische innovatie de aard van het verzekeringstoezicht beïnvloedt.

Stresstest schadeverzekeraars

Met het oog op de toegenomen zorgen over de schadeverzekeringssector voert DNB in 2017 een stresstest uit. Doel van het onderzoek is om beter inzicht te krijgen in de risico's waar de schadesector aan blootstaat – en specifiek de risico's in relatie tot herverzekering, waaronder de risico-overdracht, de hoogte van het eigen behoud en de omvang van de dekking. Bij het opstellen van de scenario's consulteren we de sector. Na afronding van de stresstest delen we de bevindingen met de deelnemende instellingen, en daarna sectorbreed in de vorm van good practices. Indien de stresstest daar aanleiding toe geeft, zal DNB bij individuele schadeverzekeraars interveniëren.

Product Approval and Review Process (PARP)

Diverse schadeverzekeraars hebben de afgelopen jaren verliesmakende producten in de markt gezet als gevolg van onder meer hevige concurrentie en druk op winstmarges. Het risico op (structureel) verlieslatende productie speelt ook in andere marktsegmenten, waaronder overlijdensrisicoverzekeringen.

Gegeven deze ontwikkelingen onderzoekt DNB in 2017 op welke wijze verzekeraars sturen op winstgevendheid van individuele producten. Dat doen we bij geselecteerde verzekeraars op basis van opgevraagde documentatie en onderzoek ter plaatse. Het PARP waarover verzekeraars dienen te beschikken vormt daarvoor het belangrijkste aangrijpingspunt. Het beoordelingskader voor het PARP stellen we op in samenwerking met de AFM.

DNB wil met dit onderzoek beter inzicht krijgen in de mate waarin verzekeraars verlieslatende producten verkopen. Belangrijke vragen daarbij zijn of verzekeraars daar een strategische reden voor hebben, op welke wijze verlieslatende productie wordt gemonitord, of het verlies gecompenseerd wordt door andere winstgevende segmenten en of de solvabiliteitspositie verlieslatende productie toelaat. Indien verzekeraars op deze aspecten onvoldoende scoren, zal DNB interveniëren of – indien het probleem breder speelt – nadere sturing geven aan de sector in de vorm van good practices.

Invulling risicomanagementfunctie

Verzekeraars dienen voor een beheerste en integere bedrijfsvoering op adequate wijze invulling te geven aan hun interne risicomanagementfunctie. Een effectief functionerende risicomanagementfunctie is in staat continu risico's expliciet te maken, te beheersen, risicoalertheid te creëren, proactief en bewust met risico's om te gaan en de bijbehorende beheersmaatregelen af te wegen. In navolging van eerdere onderzoeken naar de invulling van de audit- en actuariële functies, onderzoekt DNB in 2017 of de inbedding van de risicomanagementfunctie bij verzekeraars voldoet aan de vereisten voor sleutelfuncties in Solvency II. Bij afwijkingen, of wanneer instellingen onvoldoende actie ondernemen, zal DNB interveniëren. Daarnaast zal DNB bevindingen en good practices met de sector delen.

5 Pensioenfondsen

De financiële positie van veel pensioenfondsen staat onder druk. Dit leidt komend jaar mogelijk tot nieuwe kortingen op pensioenrechten. Er zijn wel grote verschillen tussen pensioenfondsen. Een aantal fondsen heeft voldoende buffers en kan de pensioenen geheel of gedeeltelijk indexeren. De meeste fondsen hebben echter onvoldoende buffers. Een groot deel daarvan heeft een beleidsdekkingsgraad die onder 100% ligt, waaronder vier van de vijf grootste fondsen. Deze fondsen hebben een herstelplan opgesteld, dat in de meeste gevallen op basis van de stand eind 2016 wordt geactualiseerd. Een aantal fondsen zal in dat geval mogelijk overgaan op beperkte kortingen.

Het pensioencontract kent forse kwetsbaarheden. Het huidige contract kan de gewekte verwachtingen niet waarmaken, doet onvoldoende recht aan de verschillen in risicobehoeftes tussen generaties en sluit steeds minder goed aan op de arbeidsmarkt. Daarnaast versterkt het stelsel de conjunctuur en is er sprake van een ondoorzichtige en moeilijk uitlegbare herverdeling tussen generaties, die het draagvlak voor het pensioenstelsel ondermijnt.

Voor een nieuw pensioencontract onderscheidt DNB twee belangrijke bouwstenen. In de eerste plaats een persoonlijk pensioenvermogen zonder doorsneesystematiek, desgewenst aan te vullen met een beperkt strikt positieve collectieve buffer. Dit geeft duidelijkheid over het opgebouwde pensioen en voorkomt discussies tussen generaties over wie recht heeft op welk deel van het pensioenvermogen. Het pensioen is bovendien gemakkelijker overdraagbaar bij wisseling van pensioenfonds. De tweede bouwsteen is een individueel leeftijdsafhankelijk beleggingsbeleid. Dit beschermt ouderen beter tegen kortingen en geeft jongeren uitzicht op een hoger verwacht pensioen.

De overgang naar een nieuw contract is ingewikkeld en vraagt om zorgvuldige analyse en besluitvorming. Vanwege de complexiteit moet de ontwikkeling van het nieuwe stelsel niet worden aangegrepen om te veel nieuwe elementen te introduceren, zoals keuzevrijheid voor een pensioenfonds of de mogelijkheid tot inzet van pensioenpremies voor aflossing van de hypotheek. Een transitie zonder deze elementen vergt al veel voorbereiding en verandervermogen van pensioenfondsen.

Het publiek moet bovendien goed worden voorbereid en al te hoge verwachtingen moeten worden bijgesteld. De speerpunten in ons toezicht voor komend jaar sluiten op deze thema's aan.

Duidelijke verwachtingen

DNB geeft in samenwerking met de AFM een vervolg aan het project Financiële Opzet en Informatie uit 2016. De huidige financiële positie betekent voor veel pensioenfondsen een verhoogd risico op korting en een beperkte kans op toeslagverlening. Indien pensioenfondsen deelnemers niet duidelijk informeren over wat zij redelijkerwijs kunnen verwachten op basis van de financiële opzet van het fonds, kan dit het vertrouwen in het pensioenstelsel verder aantasten. Dit zet ook het draagvlak voor de transitie naar een nieuw pensioenstelsel onder druk.

DNB en de AFM willen bereiken dat pensioenfondsen hun deelnemers en gepensioneerden correct en duidelijk informeren over mogelijke kortingen en het uitblijven van indexering. Afgeleide doelstelling is dat fondsen daardoor nog beter naar hun eigen financiële opzet kijken. In 2017 voeren we een effectmeting uit om vast te stellen of dit doel is bereikt. Daarbij zullen we specifiek aandacht schenken aan de mate waarin pensioenfondsen voldoen aan het normenkader.

Verandervermogen in een dynamische omgeving

De pensioensector heeft te maken met grote veranderingen en onzekerheden. Tegelijkertijd gaat de meeste aandacht van pensioenfondsen vaak uit naar de kortere termijn, waardoor ze niet, of niet tijdig, inspelen op veranderingen. Ook zijn er pensioenfondsen die operationeel, organisatorisch of bestuurlijk onvoldoende op orde zijn, en zodoende niet wendbaar zijn wanneer zich onverwachte gebeurtenissen voordoen. Pensioenfondsen die zich niet tijdig aanpassen aan nieuwe omstandigheden kunnen te maken krijgen met moeilijkheden in het realiseren van hun kerntaken voor de deelnemers. Dit kan leiden tot hogere kosten, lager vertrouwen of zelfs verlies van bestaansrecht voor het pensioenfonds.

In 2016 voerde DNB een onderzoek uit naar de visie en strategie van de grote pensioenfondsen. Door middel van een effectmeting stelt DNB in 2017 vast of deze fondsen hun strategie uitvoeren. Daarbij zullen we specifiek aandacht besteden aan pensioenfondsen die in 2016 niet aan het normenkader voldeden. Tot slot verricht DNB bij de kleinere pensioenfondsen een nulmeting, zoals die in 2016 bij de grote fondsen heeft plaatsgevonden. Doel is dat grote pensioenfondsen wendbaar en weerbaar zijn ten aanzien van grote veranderingen in hun omgeving. Ze hebben een focus op de lange termijn en beheersen hun strategische risico's. Zo scheppen ze de voorwaarden om, ook in de toekomst, hun deelnemers adequaat te bedienen.

Effectiviteit bestuursmodellen pensioenfondsen

Sinds de introductie van de Wet versterking bestuur pensioenfondsen (Wvbp) in 2014 kunnen pensioenfondsen voor de inrichting van hun bestuur een keuze maken uit vijf mogelijke bestuursmodellen. Tot nu toe heeft bijna 97% van de destijds onderzochte fondsen het oude paritaire model gehandhaafd. Wel hebben de nodige fondsen aanpassingen in hun organisatie doorgevoerd om een effectievere besluitvorming te waarborgen. DNB zal in 2017 onderzoeken in hoeverre de door pensioenfondsen gebruikte governancemodellen toegesneden zijn op het nemen van tijdige en adequate (strategische) beslissingen in het belang van het pensioenfonds en haar deelnemers. Hierbij zal een representatieve selectie worden gemaakt van fondsen waarvan bekend is dat zij bepaalde aanpassingen in hun governance hebben gemaakt, of waarvan DNB weet of vermoedt dat de besluitvorming belemmeringen kent. Er zal gestreefd worden naar een goede verdeling van fondsen naar omvang. Het beoogde effect is dat pensioenfondsen de governance die past bij het gekozen bestuursmodel zodanig inrichten, dat het hen in staat stelt om tijdig kwalitatief goede besluiten te nemen.

Houdbare bedrijfsmodellen

De toenemende complexiteit van de sector zet de houdbaarheid van het bedrijfsmodel van kleine en gesloten pensioenfondsen verder onder druk. Dit geldt eveneens voor premiepensioeninstellingen. Kleinere pensioeninstellingen kampen met stijgende kosten en een onvoldoende robuuste bedrijfsvoering. Consolidatie kan hierbij een oplossing zijn, maar soms kost het de instellingen moeite om deze stap te nemen. Wanneer het besluit tot consolidatie niet tijdig wordt genomen kunnen er transitierisico's ontstaan. Mogelijk is de overdragende instelling onvoldoende in staat een goede alternatieve uitvoerder te vinden of een beheerste overdracht te bewerkstelligen. Dat kan nadelig zijn voor de pensioenaanspraken van deelnemers.

DNB zet, als vervolg op vergelijkbare projecten in 2015 en 2016, komend jaar haar beïnvloedingsstrategie voort. Aan de hand van een aantal criteria die duiden op verhoogde kwetsbaarheid bevraagt DNB pensioenfondsen over de toekomstbestendigheid van hun bedrijfsmodel. Pensioenfondsen moeten hun kwetsbaarheden effectief adresseren, of hun activiteiten beheerst afwikkelen. Eventuele belemmeringen waardoor instellingen te weinig voortgang boeken zullen in kaart worden gebracht en geadresseerd. Het beoogde effect is dat pensioeninstellingen toekomstbestendig zijn, en dat pensioeninstellingen met een kwetsbaar bedrijfsmodel tijdig actie ondernemen om de kwetsbaarheden tegen te gaan.

Robuuste pensioenadministraties

Pensioenfondsen en pensioenuitvoeringsorganisaties met complexe en verouderde systemen en administraties lopen verhoogde IT- en operationele risico's wanneer de beveiliging en de functionaliteiten niet meer voldoen aan de eisen van deze tijd. Dit kan ook leiden tot continuïteitsrisico's, wanneer de systemen overbelast raken. Het belang van technologie wordt versterkt door nieuwe regelgeving die pensioenfondsen dwingt hun deelnemers via internet informatie beschikbaar te stellen, wat IT-security risico's met zich mee brengt, zoals identiteitsfraude en cybercriminaliteit. Met de transitie naar een nieuw pensioenstelsel zullen instellingen nieuwe administratiefuncties moeten ontwikkelen.

In 2017 verricht DNB bij een aantal pensioenuitvoeringsorganisaties onderzoek naar (de beheersing van) de pensioenadministratie. Ook ontwikkelen we een normenkader voor het beoordelen van een transitie van de pensioenadministratie. Daarmee worden de onderzoeken die reeds in 2016 plaats hebben gevonden voortgezet. Het doel dat DNB wil bereiken is dat pensioenfondsen en -uitvoeringsorganisaties voldoende zijn toegerust om de pensioenadministratie op een beheerste wijze uit te voeren, zodat zij in staat zijn de transitie naar een ander pensioenstelsel te maken.

6 Trustkantoren

32

De trustsector blijft in 2017 voor flinke uitdagingen staan. DNB zal de dialoog met de trustsector in dat kader blijven voortzetten. Positieve initiatieven in de sector en good practices die volgen uit onderzoeken zullen we benoemen. Voorafgaand aan onderzoeken verduidelijken we wat het doel is en op welke grond trustkantoren worden geselecteerd. Mede op verzoek van Holland Quaestor zal DNB waar mogelijk op geaggregeerde wijze communiceren over handhaving in de sector bij vergunninghouders en partijen zonder vergunning.

Het afgelopen jaar heeft DNB de sector indringend aangesproken op zijn verantwoordelijkheid als poortwachter van een integere financiële sector. DNB ziet een sector die nog altijd moeite heeft om te voldoen aan de basisvereisten die de Wet toezicht trustkantoren (Wtt) stelt, zoals op het terrein van identificatie en verificatie van de Ultimate Beneficial Owner (UBO), oftewel de uiteindelijk belanghebbende. Ook de risicoanalyse van cliënten door trustkantoren vraagt om verbetering. In de analyse dient niet alleen aandacht te worden besteed aan het risico op witwassen en financiering van terrorisme, maar ook aan andere risico's

waaronder het fiscale risico. Een trustkantoor dient de risico's verbonden aan zijn dienstverlening adequaat te ondervangen, door vooraf te bepalen of deze niet te hoog en in lijn zijn met de risicobereidheid en of ze voldoende gemitigeerd kunnen worden.

De ervaringen uit het DNB-toezicht hebben het ministerie van Financiën aanleiding gegeven tot het opstellen van een voorstel tot ingrijpende herziening van de Wtt. Deze herziening moet leiden tot een hoger professioneel niveau van bedrijfsvoering, waarbij de hoogste inherente integriteitsrisico's worden ingeperkt. DNB zal, met tijdelijke extra capaciteit, blijvend inzetten op het beïnvloeden van de sector door middel van toezichtonderzoeken en het publiceren van uitkomsten daarvan, onder meer via nieuwsbrieven. DNB zal daarbij intensief samen blijven werken met de ketenpartners binnen het Financieel Expertise Centrum.

In het integriteitstoezicht staan het komende jaar de bestrijding van terrorismefinanciering en de naleving van de Sanctiewet hoog op de agenda. DNB verwacht van trustkantoren dat zij in staat zijn risico's systematisch te identificeren en dat zij een adequaat beheersingskader hebben ingericht. Ook verrichten we onderzoek naar de betrokkenheid van trustkantoren bij het faciliteren van constructies die de zichtbaarheid van personen en bedrijven voor overheidsinstanties belemmeren. Over deze en andere sectoroverstijgende prioriteiten leest u meer in hoofdstuk 2.

7 Beleggingsondernemingen en beheerders van beleggingsinstellingen

Het toezicht op beleggingsondernemingen en beheerders van beleggingsinstellingen staat in 2017 onverminderd in het teken van adequate kapitaalbuffers en een gezonde bedrijfsvoering. DNB treedt al langere tijd handhavend op indien niet wordt voldaan aan de wettelijk voorgeschreven kapitaaleisen. In de eerste negen maanden van 2016 heeft DNB 19 tekortsituaties geconstateerd, waar in 2015 in 10 gevallen sprake bleek van een kapitaaltekort. Dit versterkt de zorgen die DNB heeft over de hoogte van kapitaalbuffers in de sector. Daarom hanteren we een strenge en meer gestandaardiseerde aanpak bij kapitaaltekorten en het te laat indienen van rapportages. Ook besteden we aandacht aan het verder verbeteren van de datakwaliteit en de juistheid van ingediende rapportages.

Op het gebied van regelgeving werkt de Europese Banken Autoriteit (EBA) aan een herziening van het kapitaalraamwerk voor beleggingsondernemingen. DNB spant zich in voor een passend regelgevend kader voor de sector en het wegnemen van mogelijkheden voor toezichtarbitrage. Hierbij geldt als uitgangspunt dat een vereenvoudiging van regelgeving niet tot een verlaging van de toezichteisen leidt. Door middel van seminars en nieuwsbrieven treden we met de sector in gesprek over de mogelijke vormgeving van nieuwe prudentiële eisen, met als belangrijkste doel te komen tot een prudentieel raamwerk dat begrijpelijk is en zich richt op de juiste risico's.

DNB zal in 2017 expliciet aandacht besteden aan de houdbaarheid van verdienmodellen in de sector en in het bijzonder het verdienmodel van vermogensbeheerders die onderdeel zijn van een groep financiële instellingen. Zeker indien een groepsmaatschappij tevens de grootste klant is van een dergelijke vermogensbeheerder, en deze groepsmaatschappij zeggenschap heeft over de te betalen beheersvergoeding, kijkt DNB aandachtig naar de houdbaarheid van het verdienmodel. Afnemende inkomsten van de vermogensbeheerder bij een gelijkblijvend serviceniveau kan resulteren in minder oog voor compliance en risk. Het blijvend kunnen voldoen aan alle wet- en regelgeving door de vermogensbeheerder is voor DNB van essentieel belang. De invloed die aanpassingen in het verdienmodel hierop hebben is voor DNB onderwerp van onderzoek. Geconstateerde tekortkoming of niet houdbare verdienmodellen zullen we met de betreffende instellingen adresseren.

DNB heeft in 2017 ook verhoogde aandacht voor het liquiditeitsrisico bij openeind beleggingsfondsen. Bij verslechterende marktomstandigheden kan het voorkomen dat in korte tijd een grote hoeveelheid geïnvesteerd vermogen wordt teruggetrokken. Dit gebeurde bijvoorbeeld in het Verenigd Koninkrijk na de bekendmaking van de uitslag van het Brexit-referendum. Dit kan leiden tot directe schade bij individuele fondsen, maar ook tot bredere besmettingsgevaaren voor andere financiële instellingen. Door middel van een stresstest identificeren we of er (groepen) beleggingsfondsen zijn met een materieel liquiditeitsrisico. Indien DNB ernstige liquiditeitsrisico's constateert zal zij instellingen vragen deze risico's te mitigeren. De uitkomsten delen we met de sector en gebruiken we in de internationale beleidsdiscussie over maatregelen die het liquiditeitsrisico bij openeind beleggingsfondsen moeten beperken.

Naast de reguliere toezichtbezoeken gaat DNB in 2017 ook een aantal on-site onderzoeken uitvoeren bij grote beleggingsondernemingen en beheerders van beleggingsinstellingen. Hierbij zal DNB onder andere kijken naar risico's van het verdienmodel, risico's rond outsourcing, IT-risico's en interne modellen voor de berekening van kapitaal. Naar gelang de bevindingen uit het lopend toezicht kan DNB een aanvullend onderwerp opnemen voor de on-site onderzoeken.

8 Betaal- en elektronischgeldinstellingen

36

De markt voor betaaldiensten verandert in hoog tempo. Nieuwe diensten zoals mobiel en contactloos betalen en het initiëren van betalingen voor consumenten door (niet-financiële) bedrijven zijn in opkomst. Ook het aantal aanbieders groeit, vooral op het gebied van betalingen via internet.

De afgelopen jaren zijn verschillende spelers erin geslaagd om met behulp van een innovatief bedrijfsmodel de markt met succes te betreden. Daarnaast hebben ook banken voortgang gemaakt met het vernieuwen van het elektronisch betalingsverkeer.

De hevige concurrentie zet winstmarges onder druk, vooral in de markt voor internetbetaalsystemen. Hoewel deze druk een positieve werking kan hebben op innovatie in de sector, kan prijserosie er ook toe leiden dat instellingen meer moeite hebben om te voldoen aan de wettelijke vereisten. DNB heeft in 2016 de verdienmodellen van betaalinstellingen onderzocht, waardoor we meer zicht hebben gekregen op kwetsbare instellingen. Waar nodig zullen betaalinstellingen maatregelen moeten nemen om het verdienmodel toekomstbestendig te maken, of zal de keuze voor een gecontroleerde exit gemaakt moeten worden.

Omdat marktomstandigheden snel kunnen veranderen, en om te voorkomen dat de mogelijkheden voor herstel pas in een te laat stadium worden geïnventariseerd, vragen we betaalinstellingen in 2017 een herstel- en exitplan op te stellen. Als de herstelmaatregelen niet tot het gewenste effect leiden, moet het exitplan een beheerste afwikkeling faciliteren. DNB past de eisen aan deze plannen proportioneel en in lijn met de Europese richtlijnen op dit terrein toe.

De eerder genoemde prijserosie kan er ook toe leiden dat instellingen onverantwoorde risico's nemen. Bijvoorbeeld door de kosten voor naleving te verlagen of door zonder de nodige waarborgen klanten te accepteren. Op dit moment besteden betaalinstellingen nog te weinig aandacht aan integriteitsrisico's. Die risico's ontstaan door de snelle dienstverlening, zowel bij cliëntacceptatie als bij de afwikkeling van transacties. In het integriteitstoezicht richten we

ons daarom op de toepassing van de systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA), de bestrijding van terrorismefinanciering en de naleving van de Sanctiewet. Hierover leest u meer in hoofdstuk 2.

In 2017 breiden we de toezichtcapaciteit uit om het toezicht op middelgrote en grote instellingen

te intensiveren. Dit betekent dat we net zoals in het toezicht in de andere sectoren meer periodiek overleg zullen hebben met deze instellingen en waar nodig verdiepende onderzoeken uitvoeren. Tot slot zijn we alert op risico's die samenhangen met de uitbesteding van (kern-) bedrijfsprocessen en functies. Hierover leest u meer in hoofdstuk 2.

Box 2: PSD 2 - De vernieuwde Europese Richtlijn Betaaldiensten

In reactie op de snel veranderende markt is de wet- en regelgeving voor betaaldienstverlening aangepast. De vernieuwde Europese Richtlijn Betaaldiensten (Payment Services Directive - PSD2) onderscheidt nieuwe soorten betaaldiensten en brengt deze binnen de reikwijdte van ons toezicht. Met het oog op een efficiënt en transparant vergunningverleningsproces wil DNB meer duidelijkheid scheppen over de reikwijdte van PSD2. Dit doen we onder meer door vragen te beantwoorden die marktpartijen stellen via de InnovationHub.

DNB wil door middel van voorlichting en door seminars te organiseren de kennis van wet- en regelgeving in de sector vergroten. Ook blijven we met de sector in gesprek over nieuwe vormen van dienstverlening en de gevolgen van PSD2 voor bedrijfsmodellen. Zo krijgt DNB meer inzicht in de richting waarin de markt voor betaaldiensten zich beweegt en kunnen we potentiële problemen en risicovolle ontwikkelingen eerder in kaart brengen.

PSD2 maakt het voor rekeninginformatiedienstverleners en betaalinitiatiedienstverleners mogelijk om toegang te krijgen tot de betaalgegevens van consumenten. Consumenten zijn hierdoor niet langer gebonden aan hun bank om betalingen vanuit hun bankrekening te verrichten. Voorwaarde hierbij is dat de veiligheid van betaalgegevens is gewaarborgd. Dit vereist dat DNB nauw samenwerkt met andere toezichthouders, waaronder de Autoriteit Financiële Markten (AFM), de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) en de Autoriteit Consument en Markt (ACM). De samenwerking tussen toezichthouders in het kader van technologische innovatie wordt de komende maanden verder vormgegeven.

9 Geldtransactiekantoren

38

Het toezicht op geldtransactiekantoren zal in 2017 in het bijzonder gericht zijn op de beheersing van integriteitsrisico's.

Geldtransacties bestaan doorgaans uit contante transacties waarbij de herkomst van gelden moeilijk te achterhalen is. Bovendien zijn er veel transacties met hoog-risicolanden. Het is daarom van groot belang dat geldtransactiekantoren structureel en op adequate wijze transacties monitoren en ongebruikelijke transacties direct melden aan de Financial Intelligence Unit (FIU) Nederland.

In 2017 ontwikkelt DNB haar transactie- en netwerkanalyses verder, zodat eventuele tekortkomingen in de bedrijfsvoering van geldtransactiekantoren, en daarmee de risico's op witwassen en terrorismefinanciering, vroegtijdig kunnen worden gesignaleerd. Overtredingen van wet- en regelgeving zullen worden geadresseerd, zo nodig in samenwerking met de ketenpartners van het Financieel Expertise Centrum (FEC).

10 BES-toezicht

Voor het toezicht op financiële instellingen die actief zijn op Bonaire, Sint Eustatius en Saba (BES-eilanden) is DNB afhankelijk van een goed functionerende en integere Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten (CBCS). Dit is een punt van aanhoudende zorg. Naast aanpassingen in wet- en regelgeving, met name ten aanzien van de inrichting van prudentiële waarborgen (solvabiliteitsfonds en depositogarantiestelsel), zal de inzet er onverminderd op gericht moeten blijven dat de CBCS een betrouwbare en krachtige toezichthouder is. In ons toezicht blijven we alert op signalen die mogelijk duiden op prudentiële problemen bij (moeders van) bijkantoren van banken en verzekeraars.

Het integriteitstoezicht op de BES-eilanden blijft onverminderd gericht op een verbetering van het bewustzijn en de beheersing van integriteitsrisico's. Instellingen dienen een goed beeld te hebben van de risico's die zij lopen, zoals witwassen, terrorismefinanciering en corruptie. Een adequate en systematische identificatie, analyse en mitigatie van integriteitsrisico's staan hierbij centraal. Daarnaast heeft monitoring van transacties en melding van ongebruikelijke transacties bij uitstek onze aandacht.

Het komend jaar stellen we een risicobeeld op voor de BES-eilanden. Dat doen we in samenwerking met de Financial Intelligence Units die een taakstelling hebben ten aanzien van het Caribisch deel van het Koninkrijk. Om een goed beeld te kunnen vormen van de inherente integriteitsrisico's vragen we bij instellingen informatie op over het risicoprofiel van hun cliënten en de daarbij behorende geografische risicofactoren. Het risicobeeld gebruiken we vervolgens ter ondersteuning van onze prioriteiten in het lokale toezicht.

DNB toetst beleidsbepalers van financiële instellingen op de BES-eilanden op betrouwbaarheid en geschiktheid. In 2017 plannen we drie mogelijkheden voor toetsingsgesprekken op de BES-eilanden. Tijdens de gesprekken zal de nadruk veelal liggen op de geschiktheid van beoogd beleidsbepalers.

Tot slot wil DNB meer aandacht besteden aan voorlichting over wet- en regelgeving, waarbij we inzetten op het delen van kennis en ervaring met collega-toezichthouders. Het College van Koninkrijkstoezichthouders, waarin alle toezichthouders op de financiële sectoren in het Koninkrijk bijeenkomen, blijft hiervoor het aangewezen platform.

Bijlage 1

Toezicht DNB: missie, ambities en kernwaarden

Onze missie

DNB werkt aan solide en integere financiële instellingen die hun verplichtingen en toezeggingen nakomen.

Onze ambities

Deze missie is vertaald in vijf ambities, die DNB met haar toezichttaken wil realiseren:

- Het toezicht van DNB slaagt erin de kans op deconfitures en instabiliteit te minimaliseren.
- Het toezicht van DNB bevordert het vertrouwen in de Nederlandse financiële sector.
- DNB heeft gezag in de Nederlandse financiële sector.
- Het toezicht van DNB behoort internationaal tot de best practices.
- DNB beheerst de kosten voor het toezicht effectief.

Onze kernwaarden

Bij de invulling van onze missie en ambities hanteren wij de volgende kernwaarden:

Scherp: We zijn doortastend en maken to-the-point analyses en beoordelingen, die ons in staat stellen om daadkrachtig in te grijpen als dat nodig is. We zijn alert op nieuwe ontwikkelingen en streven innovativiteit na in ons werk. Nationaal en internationaal zijn we agendazettend.

Open: We kijken en luisteren naar wat er buiten de organisatie speelt en staan in verbinding met onze nationale en internationale stakeholders. We zijn toegankelijk en benaderbaar. Waar mogelijk leggen we verantwoording af over wat we doen, waarom we het doen en hoe we het doen.

Betrokken: We werken vanuit onze missie. We handelen altijd vanuit een algemeen, maatschappelijk belang en nemen daarin onze verantwoordelijkheid. Daarbij houden we rekening met de toekomst.

Betrouwbaar: We zijn consistent en varen een stabiele koers. We zijn gericht op de lange termijn en proberen een duurzaam effect te bereiken. We zeggen wat we doen en doen wat we zeggen.

Bijlage 2

Key Performance Indicators 2017

42

Outcome (beoogd effect)	Output
Solide en integere financiële instellingen die hun verplichtingen nakomen. ■ Er doen zich geen deconfitures voor.* ■ Mocht een deconfiture desondanks onvermijdelijk zijn, dan worden tijdige en ordentelijke oplossingen tot stand gebracht om de belangen van spaarders, polishouders en deelnemers zo goed mogelijk te waarborgen. ■ Nederlandse financiële instellingen blijven boven de gestelde minimumnormen bij de uitkomsten van (internationale) stresstesten. ■ Er doen zich geen grote, nieuwe integriteitsincidenten voor die leiden tot ernstige reputatieschade of bedreiging van een instelling. Een schokbestendig financieel systeem dat bijdraagt aan financiële stabiliteit en duurzame welvaart. ■ Het financiële systeem is in staat om financiële schokken adequaat op te vangen. Dit blijkt uit financiële stabiliteitsindicatoren en analyses vanuit het Financieel Stabiliteitscomité en in het Overzicht Financiële Stabiliteit.	Het toezicht slaagt erin de kans op deconfitures en instabiliteit te minimaliseren. ■ De solvabiliteitspositie en liquiditeitspositie van banken voldoen aan de vereisten van Basel III/CRD IV. ■ De solvabiliteitspositie van verzekeraars voldoet aan de vereisten van Solvency II. ■ Pensioenfondsen voldoen aan hun verplichtingen. ■ De kapitaalpositie bij beleggingsondernemingen en beleggingsinstellingen, trustkantoren en premiepensioeninstellingen voldoet aan de gestelde solvabiliteitsvereisten. Het toezicht bevordert het vertrouwen in de Nederlandse financiële sector. ■ Het vertrouwen van huishoudens in banken, verzekeraars en pensioenfondsen neemt toe ten opzichte van het niveau van 2016. ■ Bestuurders en commissarissen in de financiële sector zijn geschikt en betrouwbaar. Het aantal hertoetsingen met een negatief oordeel binnen 2 jaar na de aanvangstoetsing is kleiner dan 0,5%. ■ Overtredingen inzake economische criminaliteit, waaronder witwassen, terrorismefinanciering, fraude, corruptie en overtredingen van de Sanctiewet worden geminimaliseerd. Vertrouwen in het toezicht draagt bij aan een sterke positie van DNB in de Nederlandse financiële sector. ■ In 2017 start een nieuwe, externe partij met een reguliere meting van de reputatie van DNB. Hieruit blijkt dat de reputatie in vergelijking met andere partijen zich op een hoog niveau bevindt (benchmark nader te bepalen op basis van nulmeting). ■ Uit de stakeholderanalyse blijkt dat stakeholders overwegend een positief oordeel geven over het toezicht van DNB. Het toezicht behoort internationaal tot de best practice. ■ DNB is een sterke speler in het SSM. Dit blijkt onder andere uit een goede vertegenwoordiging van DNB in het SSM, actieve betrokkenheid in JST's, voldoende aandacht voor prioriteiten die door DNB worden aangedragen en effectieve samenwerking in het toezicht op LSI's. ■ DNB slaagt erin om best practices uit haar toezicht goed onder de aandacht te brengen in het SSM. ■ De score van Nederland in de IMF-FSAP beoordeling is bovengemiddeld t.o.v. FSB peer group. Uit de jaarlijkse peer review rapporten van EBA en EIOPA komt een positief beeld van het toezicht van DNB naar voren.

* Deze KPI sluit aan bij de ambitie van het toezicht. Als resolutie-autoriteit streeft DNB naar het maximaal veiligstellen van de kritieke functies van banken, waarbij niet-levensvatbare instellingen ordentelijk worden afgewikkeld (zie ook aparte ZBO-begroting resolutie-autoriteit).

Toezichtactiviteiten	Toezichtcapaciteit (input)
DNB ziet erop toe dat instellingen financieel weerbaar zijn. ■ DNB beoordeelt of banken voldoen aan het migratiepad van Basel III en goed zijn voorbereid op nieuwe regelgeving m.b.t. kapitaaleisen. Voor alle banken wordt een risicobeoordeling en kapitaalseis opgesteld en gecommuniceerd aan de instelling. ■ Er vindt een verdere professionalisering plaats bij de implementatie en toepassing van Solvency II. ■ Pensioenfondsen communiceren duidelijk over hun verwachtingen. Indien nodig stellen pensioenfondsen een herstelplan op. ■ DNB neemt tijdig mitigerende maatregelen bij mogelijke problemen. Voor alle interventiedossiers stelt DNB een duidelijke strategie op. DNB beoordeelt de toekomstbestendigheid van het bedrijfsmodel en de strategie van instellingen. ■ DNB voert in samenwerking met het SSM gerichte, verdiepende onderzoeken uit bij SI's en LSI's en geeft duidelijke terugkoppeling van de resultaten. ■ DNB onderzoekt in samenwerking met het SSM of banken hun strategie tijdig aanpassen om de toekomstbestendigheid van hun bedrijfsmodel te waarborgen. ■ DNB voert een sectoroverstijgend-onderzoek uit naar klimaatrisico's en verankert de bevindingen in het doorlopend toezicht. DNB bevordert een solide, integere en verantwoorde bedrijfsvoering bij instellingen. ■ DNB voert haar integriteitsstrategie uit conform plan. Gemelde integriteits-incidenten worden actief afgehandeld. ■ Het toezicht op governance, gedrag en cultuur maakt vast onderdeel uit van het reguliere toezicht van DNB en verkrijgt een vaste plek in het toezicht van het SSM. ■ Het proces voor het aanvragen van een vergunning door nieuwe marktpartijen (waaronder fintech) verloopt effectief en efficiënt. Instellingen die binnen twee jaar na het verlenen van een vergunning of vvgb in de problemen komen, kunnen op adequate wijze herstellen of kunnen op ordentelijke wijze worden afgewikkeld. ■ DNB voert toetsingen van bestuurders en commissarissen uit op basis van een helder proces. De aanbevelingen uit het rapport van de Commissie Ottow worden gezien om het toetsingsproces verder te versterken. De toezichtaanpak van DNB draagt bij aan de versterking van het toezicht. ■ DNB is transparant in haar activiteiten door duidelijke en actieve communicatie over de beoogde effecten van het toezicht. ■ Er vindt een adequate toepassing plaats van het SSM Manual, toepassing van de RAS-methodologie en de Focus!-methodiek. ■ Via de macro-micro koppeling wordt effectief follow-up gegeven aan de aanbevelingen uit het Overzicht Financiële Stabieliteit ■ De informatiebeveiliging binnen DNB voldoet aan het COBIT-4 niveau. ■ Medewerkers hebben duidelijke resultaatsafspraken en management ziet erop toe dat voldaan wordt aan interne afspraken over roulatie en mobiliteit.	De kosten voor het toezicht worden effectief beheerst. ■ De kosten voor het toezicht blijven binnen het vastgestelde kostenkader.

Bijlage 3

Tijdsplanning

toezichtonderzoeken 2017

44

Figuur 3A - Tijdsplanning sectoroverstijgende toezichtonderzoeken

	Tijddlijnen				
	2016	2017			
Onderzoeken		1 ^e kwartaal	2 ^e kwartaal	3 ^e kwartaal	4 ^e kwartaal
Onbedoelde effecten wet- en regelgeving	Analyse en voorbereiding		Inventarisatie knelpunten		Opvolging
Kredietmarkten in beweging	Presentatie bevindingen en aanbevelingen	Opvolging			
Technologische innovatie		Inventarisatie knelpunten in wet- en regelgeving	Analyse en formulering van beleidsvoorstellen	Uitwerking en implementatie beleidsvoorstellen	
Uitbestedingsrisico's	Exacte tijdsplanning nog onbekend				
Klimaatrisico's	Vorbereiding	Data-uitvraag, gesprekken en onderzoek	Onderzoek en analyse	Presentatie bevindingen en aanbevelingen	
Verandervermogen en versterking strategische besluitvorming		Selectie deelnemende instellingen	Onderzoek		Terugkoppeling resultaten
Systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA):					
(1) Product Approval and Review Process			Bepalen normenkader, opvragen gegevens	Onderzoek ter plaatse en terugkoppeling	
(2) Financiële technologie					
(3) Corruptie		Vorbereiding en uitvragen informatie	Onderzoek ter plaatse	Uitvoering onderzoek en terugkoppeling resultaten	
Agressieve belastingplanning en klantanonimiteit		Vorbereiding	Opvragen en analyse gegevens. Terugkoppeling resultaten		
Maatschappelijke betamelijkheid	Uitvoering onderzoek				
Integriteitscultuur (banken en verzekeraars)				Vorbereiding, opvragen informatie, onderzoek	Onderzoek en terugkoppeling resultaten
Terrorismedfinanciering en sancties		Vorbereiding	Opvragen data	Onderzoek ter plaatse en data-analyse	Onderzoek ter plaatse en terugkopelling resultaten

Figuur 3B - Tijdsplanning toezichtonderzoeken banken

45

	Tijddlijnen				
	2016	2017			
Onderzoeken		1 ^e kwartaal	2 ^e kwartaal	3 ^e kwartaal	4 ^e kwartaal
Lage rente: impact op winstgevendheid en bedrijfsmodellen	Onderzoek bij individuele instellingen en als onderdeel van de jaarlijkse risicobeoordeling (Supervisory Review and Evaluation Process - SREP) Exacte tijdsplanning nog onbekend. Instellingen ontvangen op invididuele basis informatie over deelname aan deze toezichtonderzoeken				
Herbeoordeling interne modellen					
Niet-presterende leningen					
Kredietrisico: midden- en kleinbedrijf, commercieel vastgoed, grondstoffen- en handelsfinanciering					

Figuur 3C - Tijdsplanning toezichtonderzoeken verzekeraars

	Tijddlijnen				
	2016	2017			
Onderzoeken		1 ^e kwartaal	2 ^e kwartaal	3 ^e kwartaal	4 ^e kwartaal
Impact technologische innovatie: strategie en toekomstbestendigheid verzekeraars	Discussie tijdens Verzekeringsmiddag	Inventarisatie en analyse insurtech-ontwikkelingen	Uitvraag aan sector		Terugkoppeling belangrijkste inzichten
			Dialogoog met sector en andere stakeholders		
Stresstest schadeverzekeraars		Vaststellen scenario's	Uitwerking scenerio's door verzekeraars	Analyse	Terugkoppeling resultaten
Product Approval and Review Process (PARP)		Selectie deelnemende instellingen	Uitvraag aan instellingen, analyse en dialoog		Terugkoppeling resultaten
Invulling van de interne risicomanagementfunctie	Selectie deelnemende verzekeraars	Uitvraag en beoordeling	Beoordeling ontvangen informatie en on-site onderzoeken		Terugkoppeling resultaten

Figuur 3D - Tijdsplanning toezichtonderzoeken pensioenfondsen

Onderzoeken	Tijddlijnen				
	2016	2017	2° kwartaal	3° kwartaal	4° kwartaal
Duidelijke verwachtingen: correcte en heldere informatievoorziening	Nulmeting financiële opzet en informatie		Beoordeling herstelplannein	Beoordeling haalbaarheids-toets	Effectmeting
Verandervermogen in een dynamische omgeving	Nulmeting strategisch risico grote pensioenfondsen	Analyse strategisch risico	Dialogo grote pensioen-fondsen, onderzoek middelgrote pensioen-fondsen	Dialogo middelgrote pensioen-fondsen	Terugkoppeling resultaten
Houdbare bedrijfsmodellen en beheerste consolidatie	Beoordelingskader kwetsbare bedrijfsmodellen	Rondetafel-gesprekken	Instellingspecifieke vervolgacties		
Effectiviteit bestuursmodellen		Opstellen beoordelings-kader en selectie instellingen	Onderzoeken		Terugkoppeling resultaten
Robuuste pensioenadministraties	On-site onderzoeken pensioenadminstraties	Self-assessment pensioen-administratie	Verdiepend on-site onderzoek		

Figuur 3E - Tijdsplanning toezichtonderzoeken beleggingsondernemingen en -instellingen

Onderzoeken	Tijddlijnen				
	2016	2017	2° kwartaal	3° kwartaal	4° kwartaal
Liquiditeitsrisico open-eind beleggingsfondsen	Selectie deelnemende instellingen en stresstest uitvraag	Uitvoering stresstest analyse door fonds-beheerders	Beoordeling en benchmarking van resultaten, follow-up en terugkoppeling		

Figuur 3F - Tijdsplanning toezichtonderzoeken betaal- en elektronische geldinstellingen

Onderzoeken	Tijddlijnen				
	2016	2017	2° kwartaal	3° kwartaal	4° kwartaal
Herstel- en exitplannen	Uitvraagbrieven versturen	Aanlevering plannen (eind Q1)	Beoordeeling herstel- en exitplannen	Feedback en vervolgacties	

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEEM

De Nederlandsche Bank N.V.
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam
020 524 91 11
dnb.nl